

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ім. адмірала Макарова
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ЕКОЛОГІЇ МОРЯ

КАФЕДРА ФІНАНСІВ

«ДОПУЩЕНИЙ ДО ЗАХИСТУ»

завідувач кафедри

професор, д.е.н. Рогов Г.К.

(науковий ступінь, вчене звання, П.І.Б. завкафедрою)

_____ «__» грудня 2024

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему: **«Оцінка кредитоспроможності підприємств та шляхи її**
вдосконалення»

Виконав: студент групи 6441м

_____ *Толстошеїна К.С.*
(підпис)

Керівник роботи:

професор, д.е.н. Рогов Г.К.
(посада, науковий ступінь, вчене звання)

_____ *Рогов Г.К.*
(підпис)

Миколаїв – 2024 р

Анотація

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню теоретичних, методичних та практичних аспектів оцінки кредитоспроможності підприємств в умовах сучасної економіки України. У роботі розглянуто основні підходи до визначення сутності кредитоспроможності, проаналізовано сучасні методи оцінки та організаційно-інформаційне забезпечення цього процесу. На основі проведеного аналізу запропоновано інтеграцію ESG-факторів і новітніх технологій для вдосконалення системи оцінки кредитоспроможності. Особлива увага приділена аналізу попиту на кредитні ресурси та виявленню проблем у сфері кредитування підприємств на сучасному етапі. Результати дослідження можуть бути використані банками для оптимізації процесів оцінки кредитоспроможності клієнтів, а також підприємствами для покращення фінансового управління.

Abstracts

The qualification work is devoted to the study of theoretical, methodological and practical aspects of assessing the creditworthiness of enterprises in the modern economy of Ukraine. The paper considers the main approaches to defining the essence of creditworthiness, analyzes modern methods of assessment and organizational and information support of this process. Based on the analysis, the author proposes to integrate ESG factors and the latest technologies to improve the creditworthiness assessment system. Particular attention is paid to the analysis of demand for credit resources and the identification of problems in the field of lending to enterprises at the present stage. The results of the study can be used by banks to optimize the processes of assessing the creditworthiness of clients, as well as by enterprises to improve financial management.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	8
1.1 Кредитоспроможність як економічна категорія	8
1.2 Методи оцінки кредитоспроможності позичальників	18
1.3 Організаційне та інформаційне забезпечення процесу оцінки кредитоспроможності позичальника	33
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ КРЕДИТОПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	38
2.1 Оцінка поточного стану українського бізнесу.....	38
2.2 Аналіз попиту на кредитні ресурси.....	45
2.3 Оцінка стратегії розвитку кредитування в Україні	53
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ	60
3.1 Основна проблематика кредитування підприємств в Україні	60
3.2 Застосування показників ESG для оцінки кредитоспроможності позичальників	62
3.3 Удосконалення інформаційного забезпечення складання і виконання кредитних договорів	72
ВИСНОВКИ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	81
ДОДАТКИ.....	89

Висновки

1. На основі проведеного аналізу та узагальнення науково-методичних підходів до трактування поняття "кредитоспроможність" запропоновано авторське визначення: кредитоспроможність — це багатовимірне поняття, яке відображає фінансовий стан позичальника, рівень ризиків (включаючи репутаційні), а також якість забезпечення, що разом створюють умови для надання кредиту на прийнятних для позичальника умовах із забезпеченням своєчасного та повного виконання кредитних зобов'язань.

2. Належна оцінка кредитоспроможності не лише знижує ризики для кредиторів, але й забезпечує ефективне управління фінансовими ресурсами, підвищує гнучкість у прийнятті рішень та сприяє стабільності бізнесу в умовах високої конкуренції. Вона повинна базуватися на висновках, отриманих завдяки застосуванню різноманітних методів, таких як фінансовий аналіз, скорингові моделі, дискримінантний аналіз (наприклад, модель Альтмана), стрес-тестування, а також сучасних технологій, зокрема штучного інтелекту та машинного навчання. Завдяки цим підходам можна врахувати як кількісні фінансові показники, так і якісні фактори, включаючи репутацію позичальника, ефективність управлінських рішень та здатність компанії адаптуватися до динамічних умов ринку.

3. Для оцінки кредитоспроможності необхідно створення відповідного організаційного та інформаційного забезпечення, яке передбачає формування повної та достовірної бази даних. Використання різноманітних джерел даних (внутрішньобанківських, зовнішніх та безпосередньо від позичальника) дозволяє комплексно аналізувати фінансовий стан підприємства та прогнозувати його здатність виконувати зобов'язання за різних умов.

4. Проведений аналіз стану кредитоспроможності українських підприємств та попиту на кредитні ресурси показав, що кредитоспроможність підприємств в Україні значною мірою залежить від макроекономічних викликів, таких як воєнні дії, інфляція, коливання

валютних курсів та зростання вартості енергоресурсів. Водночас внутрішні проблеми, зокрема непрогнозованість державної політики, нестача кваліфікованих кадрів і низький платоспроможний попит, посилюють тиск на бізнес.

5. Лише 20% підприємств оцінюють свій фінансовий стан як відмінний, що свідчить про обмежену стійкість більшості секторів економіки. Найбільш адаптованими до викликів виявилися сільське господарство та інтелектуальні сектори, тоді як будівництво, транспорт, туризм і торгівля залишаються вразливими до економічних змін.

6. Попит на кредитні ресурси варіюється залежно від галузей та регіонів. Найвищий попит зафіксовано серед аграрного сектору та переробної промисловості, які потребують фінансування для сезонних потреб і модернізації. Водночас значна частина підприємств (57%) не користується банківськими продуктами через високі ризики, складні умови кредитування та обмежений доступ до фінансових ресурсів.

7. Аналіз стратегії розвитку кредитування вказує на потребу вдосконалення банківської інфраструктури, запровадження інноваційних фінансових інструментів та оновлення методів оцінки кредитоспроможності позичальників. Особливий акцент робиться на програмах підтримки малого та середнього бізнесу, розширенні можливостей доступу до довгострокового фінансування та впровадженні "зелених" кредитних продуктів, орієнтованих на сталий розвиток.

8. Реформування кредитного ринку в Україні вимагає цілісного підходу, спрямованого на розширення фінансової доступності, зміцнення довіри до банківської системи та адаптацію кредитних продуктів під актуальні потреби бізнесу. Ефективна реалізація цих змін стане важливим чинником відновлення економіки та забезпечення її стабільного зростання в умовах післявоєнної відбудови.

9. Інтеграція ESG-факторів дозволяє підвищити точність оцінки кредитоспроможності підприємств, зменшити ризики та стимулювати

відповідальне фінансування. Запропоновано формулу розрахунку інтегрального показника кредитоспроможності з урахуванням ESG, що враховує як фінансові показники, так і екологічні, соціальні та управлінські аспекти.

10. Для підвищення ефективності управління кредитними договорами необхідно оптимізувати процеси збору та аналізу даних. Використання цифрових платформ, технологій машинного навчання та блокчейну забезпечить прозорість, точність і надійність інформаційних потоків. Інтеграція ESG-даних у кредитний моніторинг і скоринг підвищуватиме якість управління ризиками та сприятиме сталому розвитку суб'єктів господарювання.

11. Ефективне управління кредитоспроможністю вимагає всебічних змін, включаючи вдосконалення нормативно-правової бази та створення інноваційних інструментів оцінки ризиків. Реалізація державних програм для підтримки кредитування малого та середнього бізнесу, а також адаптація банківських стратегій до міжнародних стандартів ESG сприятимуть посиленню довіри до банківської системи.

Список використаний джерел

1. Кужелєв М. О., Ковальова К. В. теоретичні аспекти управління кредитоспроможністю підприємства. Економіка та держава. 2019. №12. С. 55 – 60. <https://doi.org/10.32702/23066806.2019.12.55>
2. Прянишникова М. В. Узагальнення підходів до трактування сутності поняття «кредитоспроможність». Наукові праці НДФІ. 2019. №2 (87).С. 67-75.
3. Čaplinska A., Tvaronavičienė M. Creditworthiness place in Credit Theory and methods of its evaluation. Entrepreneurship and Sustainability Issues. 2020. No 7(3). P. 2542-2555. [https://doi.org/10.9770/jesi.2020.7.3\(72\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2020.7.3(72))
4. Погрішук Г. Б., Волощук Р. Є. Кредитоспроможність позичальника: зміст і критерії оцінки. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2021. Вип 17. Т.1 <https://doi.org/10.15330/apred.1.17.190-204>
5. Виговський В. Г. Розвиток аналітичного забезпечення оцінки кредитоспроможності суб'єктів господарювання: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.09 / Житомирський державний технологічний університет. Житомир, 2017. 21 с.
URL:<https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7018/Vygovskiy.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
6. Галасюк В.В., Галасюк В.В. Оцінка кредитоспроможності позичальників: що оцінюємо? Вісник НБУ.2001.№5. С.54-56.
URL:<https://galasyuk.com/wp-content/uploads/2017/12/credit1.pdf>
7. Gorgijevska A., Gjorgieva-Trajkovska O. Qualitative and quantitative analysis of creditworthiness of the companies. Journal of Economics. 2019. Vol.4. No. 1. Pp. 18-26. URL: <https://js.ugd.edu.mk/index.php/JE/article/view/2736>
8. Давидович І. Д., Ломачинська І. А., Мумладзе А. О. Удосконалення теоретичних підходів до визначення сутності «кредитоспроможність підприємства». Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. 2016. Т. 21. Вип. 11 (53). С. 83–88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2016_21_11_16

9. Jerab D. A. Assessing Creditworthiness in the Modern Financial Landscape: A Comprehensive Analysis. 2023. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4580124>

10. Молдован А. А. Основные понятия и содержание кредитоспособности. E-Scio. 2021. No4 (55). С. 170-178.

11. Овчелупова О.М. Оцінка кредитоспроможності позичальників комерційного банку: напрямки підвищення якості інформаційно-аналітичного забезпечення. Сучасний стан наукових досліджень та технологій в промисловості. 2020. No 3 (13). <https://doi.org/10.30837/ITSSI.2020.13.106>

12. Омельченко О. В., Лосенко Є. М. Використання альтернативних методів оцінки кредитоспроможності підприємства. Подільський науковий вісник. 2017. С. 72–76. URL: https://pnv.in.ua/images/Magazine/4_2017.pdf

13. Senkwe B.K., Gakubia Eng. R. Discussion paper on drivers of low creditworthiness in Kenyan WSPs. Nairobi, Kenya : usaid wash-fin kenya, 2020. URL: https://wasreb.go.ke/downloads/Drivers%20of%20low%20creditworthiness%20-Co-branded%20WASH-FIN%20Version_1216%20for%20Print.pdf

14. Слав'юк Р. А. Оцінювання кредитоспроможності позичальника: досвід Польщі. Інфраструктура ринку. 2018. Вип. 19. С. 497–505. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/19_2018_ukr/82.pdf

15. Положення розроблено відповідно до вимог Положення НБУ «Про порядок формування і використання резерву для відшкодування можливих втрат за позиками комерційних банків», затвердженого постановою №122 URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/law/11062018_64.pdf

16. Суханова А.В., Пухальська Н.О., Черній Б.С. Сучасні методи оцінки кредитоспроможності позичальника банківськими установами. Економіка і суспільство. 2019. Випуск 18. С.821-826. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/18_ukr/114.pdf

17. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник / М. Р. Лучко, С. М. Жукевич, А. І. Фаріон – Тернопіль:, ТНЕУ, – 2016 – 304 с.
18. Гаврилюк, В. (2021). скорингова модель як метод оцінки платиспроможності. Економіка та суспільство, (27). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-22>
19. Березянко, Т., Костриця, О., & Дорошенко, В. (2022). фінансовий ризик при формуванні стратегій сталого розвитку підприємства. Економіка та суспільство, (35). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-1>
20. «Про банки і банківську діяльність»: закон України: прийнятий від 07.12.2000 року, №2121-III; з станом на 16.01.2018 / Верховна Рада України. Офіційний текст.URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
21. Кредитний рейтинг. Міністерство економіки України. Офіційний сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk/kreditnij-rejting-potochni-rejtingi-zagalna-informacija-istorichni-zmini>
22. Є. М. Франтовський, О. В. Батрак // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки". – 2023. – № 4 (72), Т. 1. – С. 107-117.. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/24969>
23. Павлюченко, Д. М. (2024). Вплив штучного інтелекту та машинного навчання на банківські послуги. В Академічні візії (Випуск 32). Zenodo. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12936652>
24. Мулик, Т. (2022). методичні підходи до аналізу грошових потоків підприємства. Економіка та суспільство, (39). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-47>
25. Погрішук Г. Б., Волощук Р. Є. кредитоспроможність позичальника: зміст і критерії оцінки. Вінницький навчально-науковий інститут економіки зуну. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. Вип 17. Т.1. 2021. URL: https://www.researchgate.net/publication/357563522_KREDITOSPROMOZNIST_POZICALNIKA_ZMIST_I_KRITERII_OCINKI

26. Solving Systems of Equations by Matrix Method. Електроні ресурс.
URL:
https://www.wyzant.com/resources/lessons/math/precalculus/systems_of_equations/matrix_method/
27. Ковальчук О. Я. Математичне моделювання та прогнозування в міжнародних відносинах. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. с. 412
28. Куліш І.С. , Коренєва О.Г. Розвиток методичних підходів до оцінки кредитоспроможності позичальників з метою удосконалення аудиту кредитних ризиків. Економіка та суспільство, Випуск 7. 2016. URL:
https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://economyandsociety.in.ua/journals/7_ukr/157.pdf&ved=2ahUKEwjS3-G6k6uKAxU8UIUIHSI0L9kQFnoECBsQAQ&usg=AOvVaw2d8-s8-oRHbkfJ7WDu6flj
29. Кириченко С. О. Забіяка В. В. Діагностика кредитоспроможності підприємства з метою підвищення стабільності діяльності URL:
<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2417/2337/>
30. Miroshnyk, O., Shubina, S., & Shulha, V. (2023). Problems of determining the borrower's creditworthiness. Financial and credit systems: prospects for development. URL: <https://doi.org/10.26565/2786-4995-2023-4-04>.
31. Марчук Т.С. Попередній аналіз кредитної заявки на відповідність кредитній політиці комерційного банку. Економіка та суспільство, Випуск 8/ 2017. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/102.pdf
32. Мельник К.В. Проблемні аспекти оцінки кредитоспроможності позичальників. Економіка та суспільство, Випуск 3 / 2016. URL:
https://economyandsociety.in.ua/journals/3_ukr/75.pdf
33. Український бізнес в умовах війни: сучасний стан, проблеми та шляхи їх вирішення, 2023. URL:
https://www.researchgate.net/publication/377290178_Ukrainskij_biznes_v_umova_h_vijni_sucasnij_stan_problemi_ta_slahi_ih_virisenna

34. Стан економіки України в період повномасштабної війни, 2024.
URL:

https://www.researchgate.net/publication/385127315_STAN_EKONOMIKI_UKR_AINI_V_PERIOD_POVNOMASSTABNOI_VIJNI

35. Проблеми розвитку малого, середнього та великого бізнесу в Україні в період воєнного стану, 2024. URL:

https://www.researchgate.net/publication/386001310_PROBLEMI_ROZVITKU_MALOGO_SEREDNOGO_TA_VELIKOGO_BIZNESU_V_UKRAINI_V_PERIOD_VOENNOGO_STANU

36. Українська економіка за перше півріччя зросла на 4,1% навіть попри негативні фактори, 2024. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=15c2c7e2-4b82-40a6-a638-e15da29bb47f&title=EkonomikaZroslaNa4-1>

37. Інфляційний звіт, липень 2024 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-lipen-2024-roku>

38. Макроекономічний дайджест України(липень 2024 року). URL: <https://uifuture.org/dajdzhesty/dajdzhest-july/>

39. ВВП зріс на 4,5% за дев'ять місяців 2024 року. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/ff644139-9cb2-4c97-a9c4-396c76255d4a?lang=uk-UA&title=VvpZrisNa4-5-ZaDev-iatMisiatsiv2024-Roku-EkonomichneZrostanniaPidtrimuiutAgrarniiSektor-TransportTaBudivnitstvo>

40. Стійка економіка, 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/priorytety-uriadu/stiika-ekonomika>

41. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: результати опитування у квітні-травні 2024 року. URL: <https://hromada.gov.ua/research/doslidzennya-stanu-ta-potreb-biznesu-v-ukrayini>

42. Проект закону України від 30.08.2024 р. N 11416-д Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у період дії воєнного стану. URL:

https://ips.ligazakon.net/document/JI11569I?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_

medium=news&utm_content=bizpress01&_ga=2.139536566.440113151.1733875792-1255618553.1696198664#_gl=1*1xrgh6p*_gcl_au*MTk3NzU3MzEwLjE3MzI3Mjk2NTI.

43. Стан та потреби бізнесу в Україні: результати дослідження у серпні 2024 року. URL: <https://cid.center/the-state-and-needs-of-business-in-ukraine/>

44. Кредитні плани підприємств: результати опитування НБУ за II квартал 2024 року. URL: <https://aub.org.ua/104/ekspertna-dumka/14731-kredytni-plany-pidpriemstv-rezultaty-opytuvannia-nbu-za-ii-kvartal-2024-roku>

45. Стан та потреби бізнесу в умовах повномасштабної війни. URL: <https://business.diia.gov.ua/analytics/research/stan-ta-potreby-biznesu-v-umovakh-povnomasshtabnoi-viiny>

46. Звіт про фінансову стабільність, 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2024-H1.pdf

47. Міжнародна підтримка посилює фундамент для макроекономічної стабільності в наступні кілька років, 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/report>

48. Падіння ВВП під час війни 2022: URL <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/priorytety-uriadu/stiika-ekonomika>

49. Зростання української економіки. 2024. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/ff644139-9cb2-4c97-a9c4-396c76255d4a?lang=uk-UA&title=VvpZrisNa4-5-ZaDev-iatMisiatsiv2024-Roku-EkonomichneZrostanniaPidtrimuiutAgrarniiSektor-TransportTaBudivnitstvo>

50. Бізнес очікує на поживлення ділової активності за помірного зростання інфляції та обмінного курсу – результати опитування керівників компаній у III кварталі 2024 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/biznes-ochikuye-na-pojvavlennya-dilovoyi-aktivnosti-za-pomirnogo-zrostannya-inflyatsiyi-ta-obminnogo-kursu--rezultati-opytuvannya-kerivnikov-kompaniy-u-iii-kvartali-2024-roku>

51. Стратегія з розвитку кредитування, 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-z-rozvitku-kredituvannya>
52. Pranith Kumar Roy. Enriching the green economy through sustainable investments: An ESG-based credit rating model for green financing. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0959652623024733?via%3Dihub>
53. Laura Bonacorsi, Vittoria Cerasi, Paola Galfrascoli, Matteo Manera. ESG Factors and Firms' Credit Risk. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2949728024000026?via%3Dihub>
54. Дехтяр Н.А., Бондаренко А.Ф., Моїсєєнко М.А. Сучасні методологічні аспекти визначення кредитоспроможності підприємств/ URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/56.pdf
55. Вовченко, О. (2023). esg-стратегія як основа управління ризиками сталого розвитку в банках. Економіка та суспільство, (50). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-85>
56. Esg-ризики банків. 2024 URL: https://www.researchgate.net/publication/379785255_ESG-RIZIKI_BANKIV
57. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: постанова Правління Національного банку України від 30.06.2016 № 351. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16/page>.
58. Rohov H. Implementing ESG by Ukrainian companies and banks. Інновації в суднобудуванні та океанотехніці : XV Міжнародна науково-технічна конференція : матеріали. –Миколаїв : НУК, 2024. –с. 705 – 707.
59. Балазюк О. Ю., Пилявець В. М. технологія блокчейн: дослідження суті та аналіз сфер використання. Економіка та суспільство. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-13>
60. Blockchain. Електроний ресурс. URL:<https://www.it.ua/knowledge-base/technology-innovation/blockchain>

61. Ярошук, О. Технологія блокчейн в бухгалтерському обліку та аудиті/ Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації : міжнар. наук. журн. - 2020. - Вип. 3-4. - С. 28-44.

62. Дженніфер Томпсон. Credit rating agencies turn attention to ESG risk/
<https://www.ft.com/content/c1f29e0c-6012-3ac5-9a05-13444b89c5ec>

63. Moody's Investors Service. Офіційний сайт зі звітністю. URL:
https://www.moody's.com/Pages/rr005_0.aspx?bd=4294966352&ed=4294965962&rd=&tb=0&po=0&lang=ru&cy=easterneur&kw=

Ключові слова: кредитоспроможність, ESG-фактори, ризик-менеджмент, сталий розвиток, банківська діяльність.

Keywords: creditworthiness, ESG factors, risk management, sustainable development, banking activities.